

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ
ΠΑΣΧΑ.

ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΕΘΙΜΑ
ΤΗΣ ΓΑΛΑΤΙΝΗ

Από τον Δημήτρη
Μπαρτζούκα

Πάσχα, στην εβραϊκή γλώσσα σημαίνει έξοδος ή διάβαση και για τους Εβραίους αποτελεί εθνική γιορτή. Γιορτάζεται, προς ανάμνηση της εξόδου τους από την Αίγυπτο, δηλαδή την απελευθέρωση από την σκλαβιά του Φαραώ και την διάβαση τους προς την Γη της Επαγγελίας.

Το Ιουδαϊκό Πάσχα το τίμησε και ο Ιησούς Χριστός με τους μαθητές του στον Μυστικό Δείπνο, το οποίο αποτέλεσε και συνδυαστικό κρίκο του Χριστιανικού και του Εβραϊκού Πάσχα. Οι Εβραίοι γιορτάζουν την απελευθέρωσή τους από την δουλεία, οι Χριστιανοί την ανάσταση του Χριστού και την απελευθέρωσή τους από την αμαρτία και τον θάνατο.

Τα πασχαλόγιορτα

Η περίοδος των Πασχαλόγιωρτων χαρακτηρίζεται από μια σειρά εθίμων, από τα οποία άλλα έχουν σχέση με το Χριστιανικό εορτολόγιο και άλλα έρχονται απευθείας από την αρχαιότητα. Έτσι, έχουμε τις επισκέψεις στα νεκροταφεία σαν μια θεσμοποιημένη επικοινωνία με τους νεκρούς, τις Λαζαρίνες, το τροπάρι της Κασσιανής, το γυναικείο μοιρολόι της Παναγίας, τον ανθοστολισμό του Επιτάφιου, το θρήνο της Ταφής και τη χαρά της Ανάστασης. Το Πάσχα αποτελεί κορύφωση του ανοιξιάτικου λατρευτικού κύκλου, συμπίπτοντας χρονικά με την κορύφωση της άνοιξης, και έχει έναν ιδιαίτερο συμβολικό χαρακτήρα, καθώς συγχωνεύει λατρευτικά στοιχεία από αρχαίες λατρείες που γίνονταν αυτήν την εποχή του χρόνου στην αναγεννησιακή φύση, με τον ίδιο πάντα συμβολισμό, δηλαδή τη νίκη της ζωής πάνω στο θάνατο.

Το Σάββατο του Λαζάρου

Το Σάββατο του Λαζάρου ή Λαζαροσάββατο, εορτάζεται η ανάσταση του Λαζάρου από τη Βηθανία. Το Σάββατο του Λαζάρου και η Κυριακή των Βαΐων έχουν μοναδική θέση στο εκκλησιαστικό έτος ως μέρες χαράς ανάμεσα στη Μεγάλη Σαρακοστή και το θρήνο της Μεγάλης Εβδομάδας.

Στη Βόρεια Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στα χωριά του Δήμου Σερβίων, το Σάββατο του Λαζάρου φτιάχνουν ειδικά ψωμάκια που μοιάζουν με σαβανωμένο άνθρωπο και ονομάζονται λαζαράκια, ενώ γυναίκες ντύνονται με παραδοσιακές φορεσιές.

Στα χωριά του Δήμου Βοΐου, κορίτσια με λουλούδια και κορδέλες στα μαλλιά ή άσπρες μαντήλες στολισμένες με λουλούδια, επισκέπτονται τα σπίτια του χωριού και τραγουδούν. Οι νοικοκυρές τις ευχαριστούν, τις κερνούν και τους δίνουν αυγά ή χρήματα.

Αυτές οι γυναίκες ονομάζονται Λαζαρίνες.

Τραγούδια του Λάζαρου.

«Έβγα κυρά μ' στην πόρτα σου, στάσου στο παραθύρι, να δεις τις βάιες που
έρχονται λουσομένες και χτενζμένες!

Έρθιν ου Λάζαρους, ήρθαν τα Βάια, ήρθιν η Κυριακή που τρών' τα
ψάρια...»

- Που 'σι Λάζαρι σαβανουμένους κι μι του κιρί ζουμένους.

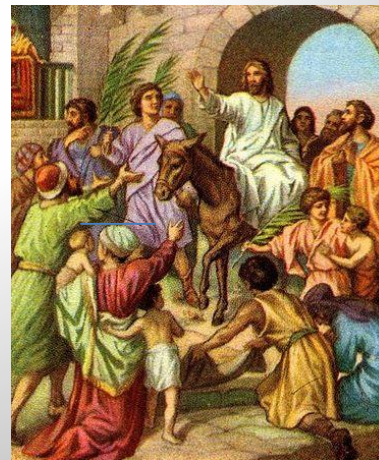
Σήκου Λάζαρι κι μη κοιμάσι, ήρθι η μάνα σου από την πόλη, σου φερε
χαρτί κι κουμπουλόι.

Και του χρόνου!

Κυριακή των Βαΐων

Από την Κυριακή των Βαΐων αρχίζει ουσιαστικά η λεγόμενη Μεγάλη Εβδομάδα ή Εβδομάδα των Παθών. Κατά την ημέρα αυτή εορτάζεται η ανάμνηση της θριαμβευτικής εισόδου Του Ιησού Χριστού στα Ιεροσόλυμα , όπου οι Ιουδαίοι Τον υποδέχθηκαν κρατώντας βάρια ή βάρια και απλώνοντας στο έδαφος τα ρούχα τους.

Στη Γαλατινή, έχουμε την προσφορά βάριας από του πιστούς, που πήγαιναν και την έπαιρναν από το χωριό Παλιόκαστρο, κοντά στη Σιάτιστα, καθώς δεν υπήρχε στο χωριό το φυτό αυτό.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Μεγάλη Δευτέρα

Η Μεγάλη Δευτέρα είναι αφιερωμένη στη μνήμη του Ιωσήφ, του γιου του Ιακώβ, που αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη, και στην άκαρπη συκιά, που την καταράστηκε ο Χριστός και ξεράθηκε με ένα του λόγου.

Κατά την λειτουργική τελετουργία, τη Μεγάλη Δευτέρα το βράδυ τελείται ο όρθρος της Μεγάλης Τρίτης, δηλαδή η Ακολουθία του Νυμφίου.

Στη Γαλατινή τη Μεγάλη Δευτέρα, ασβεστώνουν τις αυλές και βάζουν τις γλάστρες κόκκινες, συμβολίζοντας το αίμα του Χριστού.

Μεγάλη Τρίτη

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η Μεγάλη Τρίτη είναι αφιερωμένη στη μνεία του ιερού Ευαγγελίου που αναφέρεται αφ' ενός στη δριμύτατη καταγγελία του Ιησού κατά των θρησκευτικών αρχηγών του Ισραήλ, των Γραμματέων και των Φαρισαίων, και αφετέρου στην παραβολή των δέκα παρθένων. Το βράδυ της Μεγάλης Τρίτης ψάλλεται ο όρθρος της Μεγάλης Τετάρτης, όπου είναι αφιερωμένη στην αμαρτωλή γυναίκα που μετανιωμένη άλειψε τα πόδια του Κυρίου με μύρο, και συγχωρέθηκε για τα αμαρτήματά της, αφού έδειξε μεγάλη αγάπη και πίστη στον Κύριο, ενώ ψάλλεται ένα από τα πιο γνωστά και δημοφιλή τροπάρια της θρησκευτικής υμνολογίας, το τροπάριο της Κασσιανής.

Μεγάλη Τετάρτη

Το πρωί τελείται ο Εσπερινός της Μεγάλης Πέμπτης και Προηγιασμένη Θεία Λειτουργία. Είναι η τελευταία Προηγιασμένη Θεία Λειτουργία του έτους. Το απόγευμα γίνεται η Ακολουθία του Ευχελαίου και η τελετή του Νυπήρος, που είναι και ο Όρθρος της Μεγάλης Πέμπτης και αναφέρεται σε τέσσερα γεγονότα: Τον Ιερό Νυπήρα, το πλύσιμο δηλαδή των ποδιών των μαθητών από τον Χριστό, τον Μυστικό Δείπνο, την Προσευχή του Κυρίου στο Όρος των Ελαιών και την προδοσία του Ιούδα, δηλαδή την αρχή των Παθών του Χριστού.

Μεγάλη Πέμπτη

Η Μεγάλη Πέμπτη σύμφωνα με τον Χριστιανισμό, είναι η ιερή μέρα κατά την οποία εορτάζεται ο Μυστικός Δείπνος του Ιησού Χριστού με τους 12 Αποστόλους. Η ημέρα αυτή είναι η πέμπτη ημέρα της Μεγάλης Εβδομάδας, της εβδομάδας δηλαδή η οποία προηγείται και καταλήγει στη γιορτή του Πάσχα.

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η ημέρα είναι αφιερωμένη στην ανάμνηση τεσσάρων γεγονότων τα οποία περιγράφονται στα Ευαγγέλια και τα οποία συνέβησαν σύμφωνα με τις ευαγγελικές αναφορές λίγο πριν την Σταύρωση:

- Ο Μυστικός Δείπνος
- Ο Ιερός Νιπτήρας
- Η Υπερφυής Προσευχή, δηλαδή η προσευχή του Ιησού προς τον Πατέρα του μετά τον Μυστικό Δείπνο και λίγο πριν τη σύλληψή του.
- Η προδοσία του Ιούδα η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη σύλληψη του Ιησού.

Στα Δώδεκα Ευαγγέλια που ακούγονται το βράδυ της Μεγάλης Πέμπτης, περιγράφεται επιπλέον η πορεία του Ιησού προς τον Γολγοθά, η σύλληψη, η δίκη, τα βασανιστήρια, η Σταύρωση και η ταφή του Χριστού.

Ανάμεσα στο 5ο και το 6ο Ευαγγέλιο ψάλλεται το αντίφωνο «Σήμερα κρεμάται επί ξύλου...» και ο Εσταυρωμένος λιτανεύεται από τους ιερείς.

Η Σταύρωση

Εκείνη την ημέρα, σε πολλές περιοχές της χώρας μας είναι έθιμο να βάφονται αυγά με κόκκινο χρώμα, προς τιμήν του γεγονότος της σταύρωσης του Ιησού και να φτιάχνουν τσουρέκια. Επίσης φτιάχνουν περδίκες, όπου είναι αυγά ζωγραφισμένα στο χέρι, απεικονίζοντας λουλούδια, πουλιά, σταυρούς κ.α.

Στη Γαλατινή, οι γυναίκες απλώνουν στο μπαλκόνι τους ένα κόκκινο πανί που συμβολίζει το αίμα και τη θυσία του Ιησού. Όσο το κόκκινο πανί είναι κρεμασμένο στο μπαλκόνι ή το παράθυρο, οι γυναίκες δεν πλένουν και ούτε απλώνουν ρούχα. Επίσης, το βράδυ της Μεγάλης Πέμπτης τα κορίτσια στολίζουν τον επιτάφιο με λουλούδια ώστε να είναι έτοιμος για την άλλη μέρα.

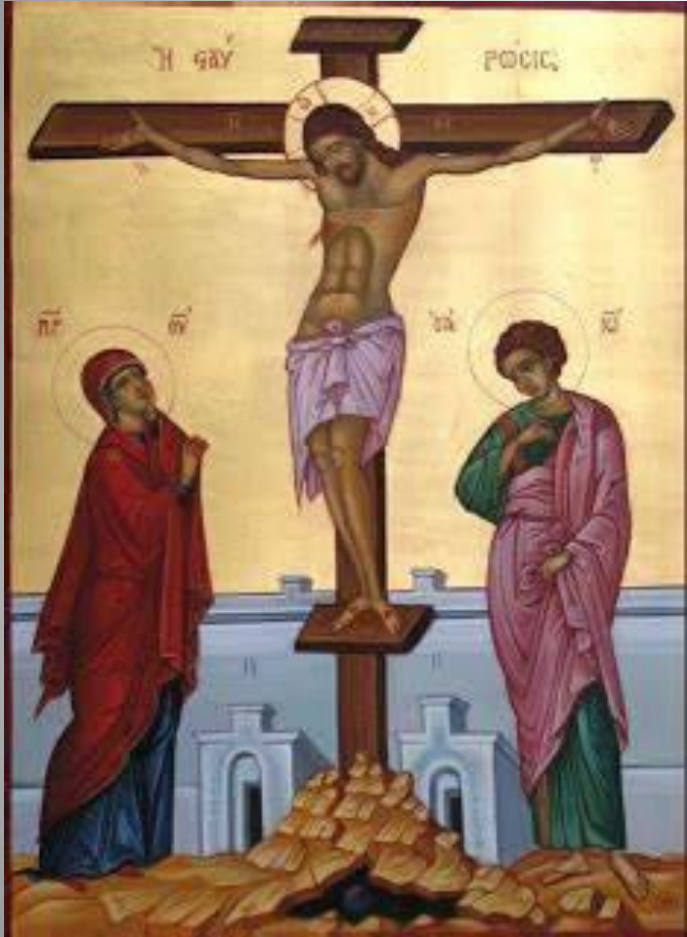
Μεγάλη Παρασκευή

Η Μεγάλη Παρασκευή είναι μέρα πένθους και νηστείας για όλη την Χριστιανοσύνη, καθώς τότε κορυφώνεται το Θείο Δράμα των Παθών του Χριστού. Το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής τελείται ο Εσπερινός της Αποκαθλώσεως, οπότε και ο Χριστός αποκαθλώνεται και τοποθετείται στον Επιτάφιο. Λόγω του πένθιμου χαρακτήρα της ημέρας δεν τελείται Θεία Λειτουργία. Όλη την ημέρα οι καμπάνες χτυπούν πένθιμα σε όλη την Ελλάδα.

Στο χωριό της Γαλατινής, οι μητέρες έντυναν τα παιδιά με τα καλά τους ρούχα για να πάνε να προσκυνήσουν το Χριστό. Την ημέρα εκείνη τα παιδιά δεν έπαιζαν, ούτε γελούσαν. Οι γκουρέτζδισ ήταν το λουλούδι που πήγαιναν τα παιδιά στον επιτάφιο. Ήταν κίτρινα αγριολούλουδα που έβγαιναν συνήθως στη Βέλλια και στα Γιούρτια. Τα λουλούδια τα τοποθετούσαν πάνω στον επιτάφιο και μετά περνούσαν από κάτω τα μπάκα, δηλαδή μπουσουλώντας. Το βράδυ, πραγματοποιείται ο Όρθρος του Μεγάλου Σαββάτου και ακολουθεί η περιφορά του επιταφίου.

Μεγάλο Σάββατο

Το Μεγάλο Σάββατο είναι η τελευταία μέρα της Μεγάλης Εβδομάδας και της Μεγάλης Σαρακοστής. Το πρωί γιορτάζεται στην εκκλησία η πρώτη Ανάσταση, ο Εσπερινός δηλαδή της Κυριακής του Πάσχα. Τα μεσάνυχτα του Μεγάλου Σαββάτου προς Κυριακή του Πάσχα γιορτάζεται κατά το ορθόδοξο τυπικό η Ανάσταση του Χριστού, όπου ψάλλεται το **Χριστός Ανέστη** και στη συνέχεια τελείται ο Όρθρος και η Αναστάσιμη Θεία Λειτουργία της Κυριακής του Πάσχα. Είναι το μόνο Σάββατο του χρόνου κατά το οποίο νηστεύεται και το λάδι, για αυτό και ονομάζεται και Αλάδωτο Σάββατο.

Στη Γαλατινή, μετά την ανάσταση, όλες οι οικογένειες όταν έφταναν στο σπίτι έκαναν με την κάρνα της λαμπάδας σταυρό στο επάνω μέρος της πόρτας. Τα παιδιά φιλούσαν το χέρι του πατέρα και της μάνας και κάθονταν στο τραπέζι. Έτρωγαν μαγειρίτσα και κανένα κομμάτι βραστό αρνί, με ευχαρίστηση μετά από τη μακρόχρονη νηστεία.

ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στο χωριό πριν τα μεσάνυχτα, μέσα στο γλυκό ύπνο, η μητέρα ξυπνούσε τα παιδιά. Φορούσαν τα καλά ρούχα, ένα κοστούμακι και πάνινα άσπρα παπούτσια που αγόραζε ο πατέρας, κρατούσαν στο χέρι το κερένιο καλάθκι, που ήταν φτιαγμένο από κεριά και βαμβακερή κλωστή και μέσα στην τσέπη τους είχαν την αυγοκούλκα (αυγό πασχαλινό άσπρο με κόκκινες σταγόνες) και την περδίκια.

Η περδίκια ήταν ζωγραφισμένη με λουλούδια και σταυρούς. Τις ζωγραφιές τις έκαναν με το κοντύλι και μελισσοκέρι. Πρώτα ζωγράφιζαν το αυγό κι ύστερα το έβραζαν με μπογιά και έμεναν τα αγνάρια.

Όλες οι οικογένειες κατηφόριζαν προς την Αγία Παρασκευή. Ερχόταν στην Ανάσταση και εκείνοι που όλο το χρόνο έμεναν στο βουνό, στα πρόβατα.

ΠΑΣΧΑ. ΤΡΙΗΜΕΡΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Την επόμενη μέρα άρχιζε στη Γαλατινή ο τριήμερος εορτασμός του Πάσχα. Ο εορτασμός που παρόμοιος δεν γινόταν πουθενά σε όλη την περιοχή. Όλο το χωριό μαζευόταν στον ανοιχτό χώρο που βρισκόταν ανάμεσα στις δύο συνοικίες του χωριού, την Πάδη. Άνδρες, γυναίκες, παιδιά χόρευαν όλοι μαζί, με ψητά σουβλισμένα αρνιά και όργανα. Μερικά από τα τραγούδια που τραγουδούσαν την Κυριακή του Πάσχα ήταν :

Δέσπου μ' ήρθεν η Πασχαλιά
κι αυτές οι τρεις οι μέρες
και συ Δέσπου μ' δε φάνηκες
και στο χορό δε βγήκες.
Έχω τον άντρα μ' άρρωστο
κι αρρωστικό γυρεύει
γυρεύει από λαγό τυρί
κι απ' άγριο γίδι γάλα ...

Δέκα καράβια τούρκικα και δεκαοχτώ ρωμέικα,
μια ρωμιοπούλα κυνηγούν
Και πάησαν να την πιάσουν.
Σώσε με Αη-Γιώργη σώσε με
Γιατί θα με τουρκέψουν
Κι Αη-Γιώργης την καήπωσε
Μέσ' ν' Άγια Τράπεζά του...

Την Κυριακή του Πάσχα, συνήθιζαν να πηγαίνουν κόκκινα αυγά στο νεκροταφείο, στους τάφους προσφιλών προσώπων.

Τη Δεύτερη ημέρα του Πάσχα, ο εκκλησιασμός γίνονταν στο ξωκκλήσι του Αγίου Γεωργίου ή του Προφήτη Ηλία, ενώ την Τρίτη στην Αγία Τριάδα. Εκεί μετά τη θεία λειτουργία, γίνονταν αγωνίσματα: το ρίξιμο της πέτρας, το πήδημα και το ρίξιμο στις τρεις. Φεύγοντας από το ξωκκλήσι τραγουδούσαν παρέες - παρέες ανοιξιιάτικα τραγούδια.

ΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΗΣ ΡΟΚΑΣ

Ο χορός της ρόκας, ένα από τα έθιμα της Γαλατινής, κρατάει τις ρίζες του από τον 14^ο αιώνα και συνεχίζει να διατηρείτε χωρίς διακοπή. Το έθιμο γίνεται την τρίτη ημέρα του Πάσχα κατά την ανατολή του ήλιου και συμβολίζει τον ερχομό της άνοιξης .Περιλαμβάνει ανοιξιάτικα τραγούδια, τα οποία τραγουδούσαν οι γυναίκες, αφού είχαν ολοκληρώσει τις χειμερινές εργασίες τους και παράλληλα ήταν και ο τρόπος αποχαιρετισμού των ανδρών που έφευγαν για να δουλέψουν ως χτίστες σε πολλά μέρη της Ελλάδας.

Παλιά ο χορός χορευόταν ξεχωριστά και στις δύο γειτονιές του χωριού, αλλά τώρα χορεύεται στην κεντρική πλατεία. Ο χορός χορεύεται από γυναίκες που φοράνε την τοπική ενδυμασία.

Η μεγαλύτερη σε ηλικία γυναίκα του χωριού χόρευε μπροστά, αλλά με τα χρόνια πήρε την θέση της η μεγαλύτερη του χορού. Οι γυναίκες πήγαιναν με σειρά γάμου και στο τέλος χόρευαν τα ανύπαντρα κορίτσια.

Μετά το Μακεδονικό αγώνα (1912) μπήκαν και οι άνδρες στο χορό κρατώντας την ελληνική σημαία για ευνόητους λόγους.

Ο χορός της «Ρόκας» πήρε το όνομά του από το εργαλείο το οποίο χρησιμοποιούσαν μετά το καθάρισμα και το λανάρισμα του μαλλιού.

ΤΕΛΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

Πηγές: Διαδίκτυο
Πέλεκας: Όψεις πολιτισμού
Γεώργιος Τσότσος :
Ανθρωπογεωγραφική - λαογραφική
προσέγγιση δυτικομακεδονικού χώρου.

